

Egyház és diplomácia: A Vatikán külügyi szolgálata

Burzán Anna
Nagy Levente

Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Bevezetés

Az 1870-es évben az Olasz Királyság Róma elfoglalásával véget vetett a Szentszék függetlenségének, és a pápa megszűnt államfő lenni, miután elvesztette territóriumait. Az olasz kormány azonban elismerte a Szentszék nemzetközi jogi függetlenségét és szuverenitását. Ezt a felfogást tükrözi az 1871-ben elfogadott Garancia-törvény, amely biztosította a pápa személyének és a Szentszéknek a különleges jogállását. A törvény fontos rendelkezései közé tartozik a pápa személyének szentsége és sérthetetlensége, továbbá a pápa birtokában lévő ingatlanok elidegeníthetlensége. A törvény megtiltotta, hogy olasz állami tisztviselők vagy hatóságok belépjenek a pápa lakóhelyére vagy intézményeibe hatósági cselekmények végrehajtására. A Garancia-törvény ezen felül biztosította a Szentszék kapcsolatát a további államokkal és elismerte, hogy diplomáciai képviselőket küldhet és fogadhat. A külképviseletek diplomáciai immunitást élveztek, hasonlóan más nemzetek diplomáciai képviselőihez. Azonban ezek a jogok csak deklaratív jellegűek voltak, mert az igazi szuverenitás nem állt fenn. A pápa továbbra is hasznélvezője maradt bizonyos ingatlanoknak, de ezek az olasz állam tulajdonába kerültek, és a Szentszék tényleges területi függetlenségét nem ismerték el. Ez a helyzet egy „fikciós” állapotot teremtett, ahol a pápai paloták exterritorialitást élveztek, de valójában az olasz törvények alá tartoztak, kivéve a pápa és a Szentszék diplomáciai, egyházi tevékenységét. A törvény tehát látszólag biztosította a pápa egyházi tevékenységének zavartalanágát és szuverenitását, de ténylegesen nem teremtett egy független államot, és a Szentszék világi szuverenitása gyakorlatilag megszűnt. A pápai hatalom világi preponderanciája tehát idővel csökkent, ám lelki tekintélye továbbra is jelentős maradt, különösen a nemzetközi jog és diplomácia fejlődésében játszott szerepe révén. Az áttörést az 1929-es Lateráni Szerződés hozta el, amely biztosította a Szentszék szuverenitását.

1.sz. ábra: Lateráni szerződés aláírása P. Gasparri bíboros és B. Mussolini között; Forrás: <https://www.meisterdrucke.hu/fineart-nyomatok/Achille-Beltrame/1089033/Later%C3%A1ni-szer%C5%91d%C3%A9s-al%C3%A1%C3%ADr%C3%ADr%C3%A1s-P.-Gasparri-b%C3%ADboros-%C3%A9s-B.-Mussolini-k%C3%B6z%C3%B6tt.html>

Az 1929-es Lateráni Szerződés

A Lateráni Szerződés 1929. február 11-én jött létre a Szentszék és Olaszország között. A szerződés célja a Szentszék politikai helyzetének rendezése volt, alapvető jellemzője a Szentszék függetlenségének és szuverenitásának elismerése, amely kimondja, hogy a Szentszék egy független és szuverén állam, saját területi és politikai jogokkal rendelkezik. A Lateráni Szerződés értelmében a Vatikán városa a Szentszék területének számít, amely nem csupán politikai, hanem vallási központ is.

A szerződés keretében a Szentszék pénzügyi kompenzációt kapott Olaszországtól a pápai állam korábbi területeinek elvesztéséért, amely lehetővé tette számára saját gazdasági alapok létrehozását, beleértve az adóztatási jogot és az ingatlanok kezelését. megerősítette a Szentszék diplomáciai státuszát is, lehetővé téve, hogy nemzetközi szinten képviselje magát. A Szentszék diplomatái a világ számos országában képviselik a katolikus egyház érdekeit.

A Lateráni Szerződés megteremtette a Szentszék politikai függetlenségét, amely lehetővé teszi, hogy a katolikus egyház politikai és vallási kérdésekben is önálló döntéseket hozzon. A szerződés biztosítja a vallási gyakorlatok szabadságát is, lehetővé téve, hogy a Szentszék megőrizze és terjessze a katolikus tanításokat és hagyományokat anélkül, hogy külső

hatások befolyásolnák. Ezenkívül a Szentszék szuverenitásának elismerése a nemzetközi közösségben lehetővé teszi, hogy a katolikus egyház aktív szereplője legyen a globális politikai és vallási diskurzusoknak.

Ez a szerződés alapvető jelentőségű a Szentszék szuverenitásának biztosítása szempontjából: rendezte a Szentszék politikai helyzetét Olaszországban és a nemzetközi szinten, lehetővé téve a katolikus egyház számára, hogy függetlenül és hatékonyan működjön. A szerződés máig hatással van a Szentszék politikai és vallási tevékenységeire, valamint a katolikus egyház nemzetközi kapcsolataira.

A Szentszék napjaink nemzetközi szervezeteiben

A Szentszék széleskörű nemzetközi szerepvállalása révén számos kormányközi és nemzetközi szervezetben képviselteti magát, különböző státuszokkal, amelyek az adott szervezet céljaihoz és működési elveihez igazodnak. Ez a jelenlét lehetőséget nyújt a Szentszék számára, hogy diplomáciai eszköztárával támogassa a békét, az igazságosságot és az emberi méltóság tiszteletét az államok közötti kapcsolatokban, különösen a multilateralizmus területén. Az ENSZ-ben és annak különböző ügynökségeiben megfigyelői státusszal rendelkezik, amely felhatalmazza arra, hogy részt vegyen az üléseken és közvetítse véleményét a globális kérdésekben, jóllehet szavazati joggal nem rendelkezik. E megfigyelői státusz többek között jelen van a New York-i ENSZ Központban, a Genfi ENSZ Irodában, valamint a Bécsi ENSZ Irodában, amelyek mind kiemelt helyszínei a nemzetközi politikai és társadalmi kérdésekről szóló tanácskozáson. Emellett a Szentszék az ENSZ Menekültügyi Főbiztosságának végrehajtó bizottságában, valamint az ENSZ Kereskedelmi

2.sz. ábra: Ferenc pápa és Filippo Grandi; Forrás: <https://www.unhcr.org/cy/2021/04/16/unhcrs-grandi-and-pope-francis-share-a-vision-of-global-response-to-displacement-based-on-solidarity-and-care/>

és Fejlesztési Konferenciájában is aktív, ahol közvetlenebb szerepet vállalhat az együttműködések és javaslatok kidolgozásában.

Teljes jogú tagként a Szentszék több szakosodott nemzetközi szervezetben is jelen van, ahol szavazati és döntéshozatali jogokkal rendelkezik, így közvetlen módon alakíthatja a szervezetek politikáját és döntéseit. Ilyen szervezetek közé tartozik a Szellemi Tulajdon Világszervezete, a Nemzetközi Atomenergia Ügynökség, a Vegyifegyvertilalmi Szervezet, valamint az Átfogó Atomcsend Szerződés Szervezetének Előkészítő Bizottsága, ahol különösen fontos cél a biztonsági, tudományos és technológiai kérdések nemzetközi szabályozása és az erőforrások békés felhasználása.

Emellett a Szentszék számos más ENSZ-szervezetben is megfigyelői státusszal bír, ideértve a Nemzetközi Munkaügyi Szervezetet, az Egészségügyi Világszervezetet, az UNESCO-t, a Nemzetközi Mezőgazdasági Fejlesztési Alapot és a Világélelmezési Programot is, amelyek mind fontos szerepet játszanak a globális jólét, az egészségügyi standardok javítása és az élelmiszerellátás biztonságának fenntartása területén. Az ENSZ-hez nem kapcsolódó, de hasonló fontossággal bíró kormányközi szervezetekben is jelen van a Szentszék. Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetben, valamint a Nemzetközi Fegyveres Erők Orvosi Bizottságában teljes jogú tagként vesz részt, míg más szervezetekben, mint például a Strasbourgi Európa Tanácsban és az Amerikai Államok Szervezetében megfigyelőként van jelen, amely lehetőséget ad a regionális diplomácia és a társadalmi-politikai párbeszéd támogatására. Az afrikai és ázsiai regionális együttműködések terén a Szentszék különleges státusszal, kétoldalú megállapodások alapján vesz részt az Afrikai Unió és az Arab Liga munkájában, ahol kiemelt figyelmet fordít a fejlődő országok támogatására, valamint a nemzetközi kapcsolatok javítására.

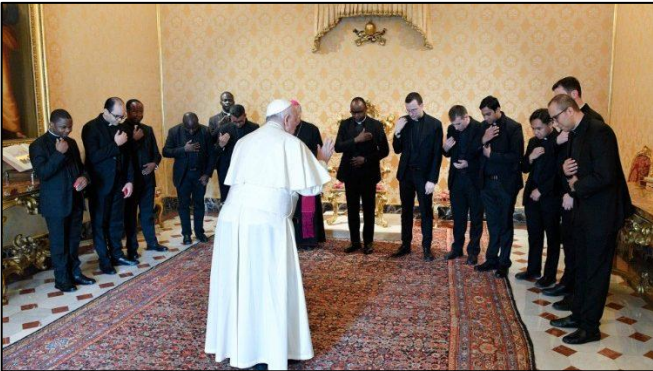
A multilaterális diplomácia terén a Szentszék különösen aktív, rendszeresen részt vesz nemzetközi konferenciákon és csúcstalálkozókon, ahol tevékenyen közreműködik az együttműködés előmozdításában az emberi jogok tiszteletben tartása, a fenntartható fejlődés biztosítása, valamint a társadalmi igazságosság védelme érdekében. A Szentszék ezekben az intézményekben és szervezetekben való aktív részvétele összhangban van azzal a küldetésével, amelyet a nemzetközi béke, a szociális igazság és a humanitárius értékek melletti elkötelezettsége határoz meg.

A Szentszék intézményi felépítése, és humán erőforrásai

A Szentszék elsősorban a Római Kúrián keresztül végzi az egyház ügyeinek intézését. A Római Kúria különböző hivatalokat foglal magában,

és biztosítja a Vatikán belső és külső működését, a pápát támogatva az egyházi és világi ügyek irányításában. Az egyik legfontosabb szerve az Államtitkárság (Secretariat of State), amelyet a bíboros államtitkár vezet. Az államtitkár a Szentszék miniszterelnökéhez hasonló szerepet tölt be, míg a pápa az államfői szerepet látja el. Az Államtitkárság három fő részből áll, amelyek különböző feladatokat látnak el. Az általános ügyek részlege (General Affairs) felelős a Római Kúria működéséért, például a kinevezésekért és a Szentszék hivatalos kommunikációjáért, valamint a fontos egyházi dokumentumok és ceremóniális tárgyak őrzéséért, mint például a pápai bulla. A kapcsolatok az államokkal részleg (Relations with States) a diplomáciai kapcsolatokért felel, beleértve az államokkal kötött megállapodások, például konkordátumok kidolgozását, és a nemzetközi szervezetekben való képviseletet is. A harmadik részleg, a diplomáciai személyzettel kapcsolatos ügyeké (Diplomatic Staff of the Holy See), ez a Szentszék diplomáciai munkatársainak munkakörülményeivel és karrierlehetőségeivel foglalkozik.

A Szentszék nemzetközi diplomáciai feladatait a nunciosok, azaz a pápai nagyköveték látják el, akik különböző országokban és nemzetközi szervezetekben képviselik a Vatikánt. Őket a világ legidősebb diplomáciai iskolája, a római Pápai Egyházi Akadémia képi ki, amely 1701-ben alapított intézmény. A Szentszék diplomáciailag is aktív szerepet vállal különböző nemzetközi szervezetekben, például az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezetben (OSCE), az Egészségügyi Világszervezetben (WHO), az Amerikai Államok Szervezetében (OAS) és az ENSZ-ben, ahol állandó megfigyelő státusszal rendelkezik. Ez a státusz lehetővé teszi, hogy részt vegyen az ENSZ Közgyűlés és Biztonsági Tanács ülésein és vitáin, illetve, hogy eljárési kérdésekben szavazzon és határozati javaslatokat támogasson. Ezáltal megőrzi a Szentszék univerzális morális tekintélyét és semlegességét.

3.sz. ábra: Ferenc pápa a Pápai Egyházi Akadémia küldöttségével; Forrás:

<https://www.vaticannews.va/hu/papa/news/2024-06/ferenc-papa-beszed-papai-egyhazi-akademia-parbeszed-haboru.html>

Konklúzió

Az Egyház és diplomácia összefonódása a vatikáni külügyi szolgálat révén különleges helyet foglal el a nemzetközi kapcsolatok történetében és jelenében. A Szentszék a vallási és erkölcsi értékek képviseletén túl a béke, az emberi jogok és a párbeszéd előmozdításában is kiemelkedő szerepet játszik. E diplomáciai tevékenység egyedi, mivel nem pusztán államok közötti érdekvéonyesítésre épül, hanem egyetemes emberi és spirituális szempontokra. A vatikáni külügyi szolgálat ezzel egyedülálló példát nyújt a hit és politika harmóniájának megvalósítására. Ez a küldetés nemcsak az Egyház, hanem az egész világ számára iránymutató lehet a globális kihívások közepette.

Felhasznált irodalom:

[1] Britannica, The Editors of Encyclopaedia: *Lateran Treaty*. <https://www.britannica.com/event/Lateran-Treaty>

[2] Kende Tamás, Nagy Boldizsár, Sonnevend Pál–Valki László (2019): *Nemzetközi jog*. Budapest: Wolters Kluwer Hungary Kft. https://mersz.hu/dokumentum/YOV1761_60/#YOV1761_58_p1

[3] Polzovics Iván (1934): *A lateráni szerződés. A szentszék nemzetközi jogi helyzete*. Budapest: Szent István Társulat. 19-43. o.

[4] Ostberg, René (2024): *Holy See*. <https://www.britannica.com/topic/Holy-See>

[5] The Permanent Observer Mission of the Holy See to the United Nations: *Diplomatic Relations of the Holy See*. <https://holyseemission.org/contents/mission/diplomatic-relations-of-the-holy-see.php>

„A KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS MINISZTERIUM EKÖP- 24-1-103 KÓDSZÁMÚ EGYETEMI KUTATÓI ÖSZTÖNDÍJ PROGRAM - A NEMZETI KUTATÁSI, FEJLESZTÉSI ÉS INNOVÁCIÓS ALAPBÓL FINANSZÍROZOTT SZAKMAI TÁMOGATÁSÁVAL KÉSZÜLT.”

